

Кофи Анан

ФУНКЦИЈА ГЕОГРАФИЈЕ ПО МИШЉЕЊУ УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА

*

Говор генералног секретара Уједињених Нација о значају географије са гледишта Организације Уједињених Нација, одржан 1. марта 2001. године у Њујорку на ХСВИИ годишњем конгресу Асоцијације америчких географа.

*

После неколико уобичајених уводних речи карактеристичних за такве прилике, генерални секретар Уједињених Нација, Кофи Анан почиње говор заслугом рада географа, подсећајући на мировне операције које су током лета 2000. године биле извршене од стране Уједињених Нација дуж границе између Израела и Либана. И тако наставља:

Ово искуство је још једанпут показало основну функцију коју картографи и географи излажу у оквиру Уједињених Нација. Често се изненаде када кажем: „Покажи ми географске карте“.

Чувари мира имају потребу да упознају терен и да одреде где би могле бити положене mine. Лекари који приступају вакцинацији деце морају да знају размештај становништва. Експерти животне средине морају да знају да ли су природни ресурси подвргнути прекомерном притиску од стране система на положају или изложени неким другим ризицима. Док говоримо, Уједињене Нације већ повлаче границу између Еритреје и Етиопије, подухват који спада у мировни споразум између две земље.

Слушамо многе ствари о „плавим шлемовима“ (војници УН) и онима који раде у ратним зонама и унесрећеним територијама, али не смемо да заборавимо да су на фронту и географи.

Из тих разлога, данас ми је велико задовољство што сам у прилици да се сусретнем са вама. Уједињене Нације и Асоцијација професионалних географа имају за задатак да ураде заједно велики посао. Границе имају значајну тежину у нашем послу. Сходно томе научно познавање је основно. У суштини, географи попуњавају празнине познавања непознатих територија, стављајући људе у ситуацију да осавремене њихове погледе о Земљи и о њиховим становницима. С њихове стране Уједињене Нације покушавају да наведу народе да виде свет на нови начин.

Данас бих желео да предложим да се извуче корист из те тесне блискости и да се заједно ради да би се суочили са неким од најтежих изазова којима се мора одупрети људски род: промена климе, несигурни услови средине у њеној целини и дугорочан циљ одрживог развоја.

Како је исход добро познат око нас се примећују знаци озбиљних угрожавања средине. Неприхватљива искуства су дубоко укоренења у организацију модерног живота. Деградација земљишта угрожава прехранбену сигурност. Уништење шума угрожава диверзитет организама који живе у једном екосистему. Загађеност вода угрожава опште добро, а жестока надметања за поседовањем слатке воде ризикују да постану извор конфликта и ратова. У будућности проблеми средине биће основа и веза националне сигурности.

Најновији резултати до којих се дошло на Међувладиној конференцији о климатским променама (*Intergovernmental Panel of Climate Change*) Уједињених Нација су обесхрабрујући. Конференција показује без и најмање сумње да су људске активности више него икад одговорне за дестабилизацију климе у општим размерама и упозорава нас на тешке и ризичне последице са којима ћемо се суочити ако, у најкраће време, не урадимо нешто озбиљно.

Извештај Конференције нам омогућава и да уклонимо мит о загревању атмосфере – други мит којим прогностичка слика остаје доста несигурна да би се оправдале политичке и економске одлуке широког размера. Нема сумње несигурност постоји. Биће увек гласова који се неће слагати и биће вам увек потребно да детаљније проучите проблем. Али огромна већина научника је дошла до закључка да је промена климе у току, да је људски род постепено угрожава и да не можемо више оклевати у предузимању намераваних акција. Још нас упозоравају на чињеницу да се проблеми средине погоршавају како време пролази и да њихово решење тражи дуже време.

Један други опасан мит се састоји у мишљењу да треба направити избор између економије и екологије. Заштита средине је често виђена као додатна обавеза. Али у ствари, о трошковима средине се ретко размишља у рачуноводству држава, а потребни трошкови су често занемарљиви у тренутку у којем се предузимају стратешке одлуке.

Каже се да је политика средине луксуз, који само богате земље могу себи да дозволе. Али све земље зависе од својих природних ресурса и од других срединских наслеђа. И каже се да чување средине условљава економски раст, или чак да је решење раста. Али, економисти се нашироко слажу око чињенице да поправљајући енергетску продуктивност и адаптирајући друге храбре стратегије, могле би се постићи велике користи без икаквих трошкова. И то је истина: без очувања средине, економски раст не би могао бити висок.

Морамо престати да будемо толико у дефанзиви на економском плану, и морамо да почнемо да будемо храбрији на политичком плану.

Врло често, владе се понашају као да је средина поље за себе, свим различито од проблема сиромаштва, демографског прираштаја, енер-

гије и процеса развоја уопште. Прошло је време таквог начина размишљања. Време је да се проблеми средине ставе у центар процеса о којима се одлучује, употпуњујући их главним линијама економске и социјалне политике. Сазнање да то развој тражи било је прихваћено у концепту отварања Самита Земље (Summit della Terra) 1992. године, и тај Самит у својој целини био је цео спреман за сарадњу. Прошли смо тај тренутак, али смо јако често одлазили даље са старим мерилима.

Делимично, одговор на промену атмосфере представља изузетак (у односу на традиционални начин развоја). Договор (о промени климе), прихваћен на Самиту Земља као и процес припремљен од стране Кјото протокола, имају у ствари за циљ да дођу до новог модела потрошње енергије која смањује испуштање опасних гасова стаклене баште и на тај начин покрене нашу штедњу путем највеће одрживости. То је напор сличан оном који је после Другог светског рата предузет да би се створила архитектура светске трговине.

У намери да учине Протокол оперативним били су извршени позамашни напреси. Упркос томе, овај званичан правни акт није још ступио на снагу, док се настављају преговори о зрачењу, о емисији угљеника и о механизмима и улагањима осетљивим на промену климе које треба покренути у земљама на путу ка развоју. Неуспех договора око ових и других кључних проблема, забележен на састанку у Аји (L'Aia – Хаг, прим. прев.), прошлог новембра 2000, био је разочаравајући. Али преговори ће се наставити у Бону 16. јула (2001.) године и ја се надам да ће на тој седници владе бити у стању да превазиђу разилажења и успети да дефинишу записник примеран да би био ратификован.

Ако не успе тај процес (консултација), стратегија за промену климе би се вратила много година уназад. А још више назад би биле одгурнуте земље у развоју, јер ће бити оних који ће више трпети последице промене климе, иако имају најмању одговорност за то.

Преовлађујућа обавеза (у политици способној да се одупре промени климе) поново пада на индустријске земље. Оне су највећим делом одговорне за данашње испуштање угљеника и налазе се у најбољим условима, економским и технолошким, да би спровели у дело нове моделе производње и потрошње.

У великој мери поставке назначена у Кјоту теже ублажавању последица деценијских неприхватљивих поступака. Али, поред тога, представља покушај за стварање коначних промена. Таква настојања су неопходна и изван проблема загревања атмосфере. Алудирам на примену споразума о диверзитету организама који живе у једном екосистему, о опустињавању и о озонској рупи. Алудирам на борбу за сузбијање сиромаштва. И алудирам на промену у моделима потрошње и свакодневног пона-

шања. Ми градски појединци, не морамо увек да чекамо да се покрену владе и индустрија. Ми имамо моћ, коју можемо да применимо помоћу наших опредељења и наших набавки. Такође можемо утицати на моделе потрошње, и на тај начин можемо утицати на одлуке компанија.

Несумњиво, то је обиман и амбициозан списак тема. Систем Уједињених Нација наставиће да ради у том правцу.

С моје стране, позвао сам на сарадњу многобројне транснационалне компаније на реализацију „стратегије од општег утицаја“, сачињене да би унапредила једну већу одговорност на пољу средине. Осигуравајућа предузећа, као што се може и претпоставити, нарочито су умешана у опште промене и упутили су значајне позиве, јер ти позиви изазивају највећу пажњу. Неки лидери предузетничких друштава су већ започели употребу и развој чисте технологије и обновљивих ресурса, а ја се надам да ће њихов пример следити и други. Владе могу дати допринос у том правцу усвајањем нових система опорезивања и буџетске политике, укључујући уклањање огромних утицаја у којима још увек користе опасне и неприхватљиве поступке (индустријске).

Уједињене Нације су такође почеле да раде да би осигурале најбољи исход на Светском самиту одрживог развоја (World Summit on Sustainable Development) који ће се одржати следеће године (2002.) у Јоханезбургу. Огромне тензије су се створиле око процеса глобализације и око технолошког процеса који је у основи - међу које спада и бојазан да је средина једно од поља које би то највише осетило. Светски лидери морају да дају одговоре на та питања. Морају да покажу да озбиљно схватају своје дужности. Има једна афричка изрека која каже: „Земља није наша, она је наше злато које чувамо за нашу децу и за децу наше деце“. Надам се да је наша генерација на висини тог задатка. Посао који треба извршити је велики, ако желимо да произведемо исто дејство које је, пре не више од десет година произвео Самит Земље (Summit della Terra).

Назирем четири поља на којима ће географи дати посебан допринос у том напору.

Прво, *образовање*. Настава географије је једно од првих предавања у којима млади долазе у контакт са светом који се простире око простора њихове заједнице. Подстичем вас на употребу сличног програма за ширење поруке која се не тиче само цикличности угљеника и чуда нашег физичког света, већ и политичког живота. Бићу вам захвалан ако својим студентима будете причали о Уједињеним Нацијама и о напорима због којих дају све од себе како би се свет суочио са проблемима који су му пред очима. Можете их и обавестити о покретању новог веб-сајта Уједињених Нација (www.unep.net), који садржи географске карте, сателитске слике, правне документе и друге информације које долазе од истраживачких организација и база података из целог света. Реч је о новом, моћном начину

да се људима омогући где год да се налазе да на монитору прате средину и да се осете да треба да је штите.

Друго, *оспособљавање за акцију у свету на путу ка развоју*. Нови талас географских технологија представља огромни потенцијал. То нас унапред упозорава на природне катастрофе и ризике средине и то нас може довести у стање да испланирамо наше градове у прикладном року, да бисмо живели боље. Морамо појачати напоре да би ти нови инструменти били на располагању земљама на путу ка развоју.

Треће, *познавање екосистема миленијума (Millennium Ecosystem Assessment)*, који се састоји од напора међународне заједнице, усмерене на израду карата где ће бити приказано здравље наше планете. Ова иницијатива биће изнета следећег јуна (2001) на курсу Светског дана животне средине (World Environment Day) и ја се надам да ће се географи ујединити са научницима који ће тамо узети учешћа.

Четврто, прошле године у оквиру Уједињених Нација образовали смо Радну групу за географске информације (Geographical Information Working Group) да би се побољшао начин на који наш обимни систем (Уједињених Нација) користи картографску и географску информацију. Један од основних циљева Групе састоји се у стварању јединствене географске базе података Уједињених Нација. Да би до тога дошло, Група ће радити са агенцијама државних влада, са невладиним организацијама, са индустријском групама и са научним институцијама. Први формални скуп одржаће се крајем овог месеца (марта 2001.). Позивам вас да ступите у контакт и да сарађујете, ако то досад већ нисте учинили.

Далеко од тога да је завршена велика авантура географског истраживања. Али, у будућности морамо се одважити и на неки унутрашњи предео – онај из карата које свако од нас гаји у сопственом уму. Те карте представљају саставни део нашег живота: наше улице, наше породице, наша средства за живот, наше симпатије и антипатије, наша убеђења и наше предрасуде. Све више, ипак, оне ће бити потчињене притиску глобализације – нови производи, народи и идеје, нове прилике, али и нови изазови.

Наше менталне мапе су нефлексибилне и с једне стране индивидуалистичке. Али, будите сигурни, оне само што нису редизајниране због последице глобализације. Наш данашњи изазов је да сачувамо њихову различитост и да у исто време дођемо до великог сазнања о нашем заједничком наслеђу и нашим заједничким вредностима и интересима.

Идеја међузависности је својствена географији, а за већину људи ново одело које сад покушавају да обуку. Учинити га носивим – и урезати га у наше менталне мапе које управљају нашим гласовима и подстичу наша опредељења – један је од основних планова географије о човеку 21. века. Искрено се надам да ћу радити са вама на овом подухвату од велике важности.

Господине Анан,

Сјајан говор који сте упутили Асоцијацији америчких географа 1. марта заиста је био пун надахнућа. Иако је био намењен пре свега америчкој географској средини, говор поседује посебну везу са географи-ма целог света. Као председник Међународне географске уније, желела бих да се захвалим у име колега из 90 земаља, 30 комисија и научних група које су део Уније.

Поменуте теме у вашем говору имају у исто време актуелну вредност и врхунски значај. Географи распрострањени по свету осећају се охрабрени овим јасним подстицајем за положај који већ деценијама подносе, често без резултата у унутрашњости њихових земаља. Како Ви правилно примећујете, велики проблеми премашују територијалне границе и нације – „неприхватљива искуства су дубоко укоренења у организацију модерног живота” – а научна искуства остају неразмрсиво укоренења у националне основе. Да бисмо прибавили адекватни одговор за истакнуте напоре у вашем говору, потребна је међународна сарадња. Моја искрена нада је да Међународна географска унија може с успехом да сарађује у том подухвату.

Унија ће сарађивати са Међународном картографском унијом онолико колико има везе са базом података Уједињених Нација. Планирамо такође и учешће у догађајима Rio+10, у календару у Јоханезбургу 2002. године. Као учесник ICSU (Међународни савет за науку) и ISSC (Међународни научни савет), Међународна географска унија предузима истраживања у сарадњи на пољу образовања, промени климе, миграцијама и здравља. Један од главних пројеката тиче се обалских појаса, нарочито захваљујући напорима нашег првог потпредседника Адалберта Валеге. Позвала сам нашег генералног секретара Роналда Аблера, да Вам пошаље копије нашег последњег “Извештаја” који садржи податке о нашим делатностима у истраживању.

Још једном Вам захваљујем на Вашој поруци и желим Вам да и даље у будућности наставите храбро и надахнуто.

Искрено,

Ан Батимер (Anne Buttimer)

Незванични превод Зорана Илић